

EUSKARAREN ESPAZIOA INFORMAZIOAREN AUTOBIDEAN

LUIS FERNANDEZ

Teknologiaren inguruan betiko eztabaida errepikatzen zaigu: apokaliptiko eta integratuena, Umberto Eco semiologo italiarrak definitu zuen bezala. Batzuentzat, gizarte kontrolerako eta botere ekonomiko handien mesederako dira teknologiak; beste batzuentzat, pertsonaren eta gizartearen zerbitzuan jar daitekeen indar askatzaile bat.

Nolanahi ere, badago beste interpretazio bat egiterik: teknologia berriak tresnak direla, arkatx bat izan daitekeen bezain neutroak. Hortaz, erabilerak definituko du ontasun edo gaiztotasuna.

Internet ere horrela ikusten dute batzuek: tresna bat, eta, tresna den neurrian, zer neutro eta bizigabe bat.

Erresistentzia nabarmen bat badago tresna honen aurrean, beste batzuen aurrean egon den bezala. Duela 10 urte, artikulak irakur zitezkeen aldizkarietan idazleek ordenadorearekin zuten harremanaz. Batzuentzat, ordenadorea erabiltzeak idazkuntza bera prostituitzea zekarren, ordenadorez idaztea egintza ez-humano bat balitz bezala. Idazmakinareen xarma ere aipatuko zizun baten batek... Baina pentsa dezagun: idazmakina ordenadorea baino naturalago ote da akaso?

Nolanahi ere, gehiegi esatea da Internet edo, zentzu zabalago batean, informazioaren autobidea, *arkatza* bezalako tresna bat denik. Eragin eraldatzaile handiko tresna bat da. Guttenbergekin aro berri bat ireki zuen bezala, batzuek pronostikatzen dute halako aro batean sartzen garela informazioaren autobidetik joanda.

Gizartea eta kultura astinduko duen tresna da Internet, indar kultural handiko tresna delako. Informazio trukaketarako balio du, komunikaziorako, beste edozein komunikabiderekin konparatuta, balio eta indar kultural horrek bereizten du.

Zergatik indar gehiago? Gauzak jakiteko eta jakinarazteko balio duelako beste edozein mediok baino gehiago. Beste komunikabide batzuek ere informazioa eta jakintza banatzen omen dute, baina sare telematikoa, zeu zoaz informazioaren bila zuzenean, bilaketa sistemen eta bide jakin batzuen bidez, eta beste edozein eremutan baino informazio gehiago duzu eskura. Telebistak eta Internetera konektaturiko ordenadoreak itxura batean antza dute: pantaila argitsu bat kolorez bete. Baina, sakonean, ordenadore hori, funtzionalki, liburutegi batetik edo entziklopedia batetik hurbilago dago. Telebista tresna *inkultoa* da bestearen ondoan.

Eta jakinarazteko balio duen tresna da. Komunikabideen amets edo gezur handia, *feedback*-a, informazioaren kontsumitzailearen partehartzea, posible da inguru honetan. Komunikabide klasiko baten aurrean, entzule-irakurleak ba ote du informazio kanal horretan bere ahotsa entzunarazteko aukerarik? Normalean irratiko zorion-agurren tarte eta ezer gutxi gehiago.

Aldiz, Interneten, erabiltzaile bakoitzak du ahotsa. Posta elektronikoa eskura dute denek: mezuen bitartez komunikazio zuzen pertsonaletan eta kolektiboetan (eztabaida foroetan, posta zerrenden bidez) parte har dezake erabiltzaileak. Era berean, informazio iraunkorra edo landua —amarauneko web orrietan irudi eta testu bidez azal daitekeena— edozeinek jar dezake. Milioi bat karaktereko liburu bat duzula idatzia (500 bat orri paperetan) eta ez dizu inork argitaratzen? Zuk zeuk argitara dezakezu doan Interneten...

INGELESEZKO LIBURUTEGI GLOBALA

Beraz, informazio trukerako merkatu global ikaragarri indartsua da Internet. Liburutegi unibertsal moduko bat da, eduki unibertsalak dituena. Baina, hor dago koxka, hizkuntza unibertsalean —ingelesez— dago gehiena. Tenn Bioalcohol saltzen duen iragarki espainol ezagun horretako froga egin nuen lehengoan. Interneteko bilaketa tresna batean, *kotoi*, *algodon* eta *cotton* bilatzeko agindu nion makinari. Hiru segundutan erantzuna: 250.000 inguru *cotton*, 2.500 inguru *algodon* eta bost *kotoi*. Azken hauetan, ez pentsa denak euskarazko kotoia zirenik: finlandieraz ba omen da zerbait eta japonierazko orri bat ere bazen tartean... Baina, hara, kotoi euskaldun bat ere ba zegoen: Bizkaiko Foru Aldundiak jarritako nekazaritzaren gaineko ez-dakit-zer informazio orritan. Ikasgaia, edozelan ere, argigarri da oso: ingelesarekin proportzio horretan gaude (250.000 :1).

Hizkuntza gutxiagotu baten ikuspegitik, zer esan nahi du horrek? Gure superbibentziarako aukerak ingelesarekin borrokan daudela jokoan, ez bakarrik geure erdara hurbil eta guztiz ahaltsuekin?

Euskaldun baten ikuspegitik, uste dut ingelesaren konkurrentzia onuragarria izango dela gure Babel partikularrean. Gaztelania eta frantsesa soberan daudela senti dezake euskaldunak; ez dituela behar. Interneti etekina ateratzeko ingelesa behar duzu: gaztelaniarekin soilik ez zoaz inora.

Gaztelaniaren balio eskasak askatasun eremu bihurtzen du apur bat Internet. Nik neuk halako liberazio pertsonala sentitzen dut, egunero-egunero agoantatu behar ditugunak agoantatuta. Belaunaldi gazteagoei begira, egoera berri honek gaurko hizkuntza nagusi-zapaltzaileen garrantzia erlatibizatze-ko balio dezake, eta norberarena —euskara, kasu honetan— gehiago baloratzeko. Hori da ekuazioaren alde positiboa: gaztelaniak ez du balio, baina euskarak, agian, balio dezake, identitate zeinu argi bat delako. Mundu gero eta global eta uniformeago honetan, denok ingelesez komunikatzen, Coca-cola edaten, *jeans*-ak janzten... nork bere identitatea bereizgarritasun bati lotzeko premia ere senti dezake, eta euskara da hor gure bereizgarri argiena. Gaztelaniak ez du horrenbeste bereizten: e rdaraz diharduzun bitartean *masa* zara, euskaraz *norbait* zara. Antropologoren batzuen ideiak hortik doaz (Joseba Zulaika...), baina artikulua honen amaieran ikusiko dugun bezala, identitatearen kontu honek beste ertz arantzatsuagoak ere badiu Interneteko saltsa hauetan.

Ideala, nolabait esateko, Interneteko erabiltzaile elebidun bat da: ingelesa-euskara. Posible ote da hau? Mikel Morris Zarrutzen kokatutako estatubatuar euskaldun bat da. Internauta aritua, eta ideia honi bueltak eman izan dizkio eztabaidaren batzuetan. Hona bere mezu publiko batetik hartutako testua.

Euskaldunek garrantzi handiago eman beharko liokete ingelesari, gaztelaniari edo frantsesari baino. Euskaldun petoek, guztien gain, euskaraz egin behar dute, euskaldunak izateko. Europarekin eta mundu osoarekin komunikatzeko, ingeles gehiago jakin behar dute eta gaztelania baino hobeto gainera. Elebiduntasunaren alde nauzue, baina euskara eta ingelesa. Euskara/Gaztelania (edo Euskara/Frantses) bikotea ez da ia inoiz elebiduntasuna izaten, diglosia baizik. Biharko euskaldun europarrek, euskarari eusteko, ingeles gehiago egin behar lukete eta gaztelania (edo frantsesa) gutxiago. Gogorra da baina halaxe dela uste dut. (...)

Ingelesa, bai, glotofagoa da baina ez da euskararen etsaia (agian Idaho eta Californian bai, baina hori kasu bitxia da). Gaztelania eta frantsesa dira euskara jaten ari direnak, ez ingelesa. Ingelesa

euskararen aliatua izan daiteke gaztelania eta frantsesaren erasoaren aurrean. Flandriarrek holanderari eusteko, frantsesa utzi zuten *langue de culture* bezala eta ingelesari ekiten hasi ziren, kultur hizkuntza bezala.

Bestalde, gaztelaniaz jardutea Interneten oso deserosoa da euskaldun batentzat. Nagusiki erdaraz egiten den euskal eztabaidagune bat badago —soc.culture.basque— eta beldurra ematen du han euskararen alde jardunez sartzek, zinez, gainera datorkizulako koadrila anti-abertzale anti-euskaldun ahoberoa oso bat. Euskararen alde bota edozer eta ETAkotzat hartzen zaituzte.

Egiazki, esperientziagatik diot, ez du merezi gaztelaniazko eztabaidetan jardutea. Erdaldun batekin topo egin Interneten eta normalean, *'la sinrazon del nacionalismo vasco'* eta horrelako lerdokeriak aurpegiatuko dizkizu. Katalanekin komunikatzeko balio du, baina, gainerakoan, gaztelaniaz aritzeko badaukagu ETB2, nahikoa eta sobera.

ERRONKA ESTRATEGIKOA: ITZULTZAILEA

Esaten dute informazioa eta jakintza direla etorkizuneko baliorik handienak. Aurrerakada ekonomikoa horretan oinarrituko dela: ezagupenean. Beraz, informazioaren autobideak eskaintzen duen jakintza esparru ikaragarri handi hori eskura izatea oso garrantzizkoa da, edozein gizarte edo komunitate etorkizunerako prestatzeko.

Oraingoz, ingelesez ikasi beharko dugu, eta informazioa gure erara prozesatu eta itzuli, jakintza hori baliatu nahi badugu. Aurrerago, ordea, tresna majiko bat izango dugu eskura: itzultzaile automatikoa.

Amets bat da oraingoz, baina gauzatuko da. Tresna informatiko hori gehitzen diogunean gure ordenadoreari, Internetekin lotuz gero, mundu osoko jakintza eta informazioa etxean zuzenean euskaraz edukitzea izango da ondorioa. Era berean, euskaraz sortutako jakintza eta ezagupena ere mundu osoaren

eskura egongo da, itzultzaileak beste norabidean ere lan egingo duelako.

Nago ni bi tresna horien batuketak (informazioaren autobidea gehi itzultzailea) ziurtatuko duela euskararen superbibentzia datorren gizaldian. Horiek gabe, jakintzaren eta ezagupenaren zirkulutik kanpo egongo gara: hizkuntza batek XXI. mendean izango duen funtzio (termino soziolinguistiko gisa ulerturik) garrantzitsuenetik kanpo bagaude jai dugu.

Hain zuzen ere, euskal informatikarien ikerketa eta laneko ahalegin nagusia horixe da. Badago hor talde bat, Ixa taldea, lengoia naturalaren prozesamenduan diharduena, euskaraz lanean, euskaratik abiaturik, euskararentzat. Apenas babesik gabe, errekonozimendurik gabe eta dirurik gabe, hor dihardute. Jendeak ez daki —agintariek ez dakite, *Jakin*-eko harpidedunek ez dakite—, baina geure etorkizuna jende horren eskuetan dago, ez Mikel Antzaren eta Alternatiba Demokratikoaren eskuetan, ezta Carlos Totorikaren eta Ermuko izpirituaren eskuetan ere.

Hobe genuke denok, eta administrazioak inork baino lehenago, konturatzea horixe dela une honetan daukagun lehen-tasun estrategiko handienetako bat. Tamalez, susmoa dut politikariaren egitasmo estrategikoetan hozkailu korearrak egitea, edo porlanezko autobideak eraikitzea, edo antzeko proiektuak besterik ez direla azaltzen...

Hemengo teknologia planetan, adibidez, Jaurlaritzak prestatutako Zientzia eta Teknologia plangintzan, hizkuntzaren teknologiak sartu dituzte lehen-tasunetan. Baina, adi, «hizkuntzaren» teknologiak, ez «euskararenak»... Teknologia berriek eremu urriko hizkuntzak biziberritzeko eman dezaketena aztertze-ko uda ikastaroa antolatu zuen EHUK uztailan, eta Europako Batasuneko (EB) gizon dotore bat etorri zen hizkuntzaren eta informazioaren teknologien garrantziaz mintzatzera: MLIS ize-
neko programa bat badu EBk eta dirulaguntzak bideratzen dituzte esparru horietara... Baina iritsi zen halako batean gal-
dera pozoitsua: eremu urriko hizkuntzentzat badago atal be-
rezirik MLISen barruan? «Ez; baina ez ditugu baztertzen, hiz-
kuntza guztiak berdinak dira».

Hizkuntza guztiak *berdinak* direnean badakigu zer gertatzen den, George Orwell-en *Animal Farm* hartan bezala, batzuk besteak baino *berdinago* direla. Hori da gertatzen ari zaiguna. Hizkuntzaren teknologiaz ari direnean agintariak, erdararen teknologiaz ari direla.

Eta ez: gauzek ez dute hala izan behar derrigor. Quebeceko Gobernuarentzat, adibidez, hizkuntza guztiak ez dira *berdinak*. Ekuazio hau egiten dute han: 7 milioi frankofono, 300 milioi anglofonoz inguraturik Ipar Amerikan. Beraz, 7 milioi horientzat tresnak, zerbitzuak eta edukiak prestatu behar dira, frantsesez, informazioaren autobidean; merkatuaren legeak frantsesaren jatorrizko desoreka handitu besterik ez baitu egingo. Hori zuzentzeko, inbertsio eta plangintza ikaragarri handiak dira, geure neurriekin konparatuta. Inbidia pasatu nahi baduzue, jo helbide honetara [<http://www.sai.gouv.qc.ca>] eta ikusi.

Eginbehar publikotzat hartu du zeregin hori Quebeceko Gobernua. Informazioaren autobidean ezin da utzi hizkuntzaren gaia merkatuaren indar soilen esku. Erantzukizun publiko bat dago. Baina, jakina, hemen... Nolanahi ere, Eusko Jaur-laritzaren Euskararen Aholku Batzorderako gai hauetaz enkargatu den txostena benetan interesgarri eta gomendagarria da. Aitor Orobengoa injineruaren lan bat da. Hona pasarte batzuk:

Euskara teknologia digital berrien bidez tratatzeko zenbait jarraibide: Hiritarrek, elkarteek nahiz entitateek, teknologia digital berriek eskaintzen dituzten aukera berrietan berdintasunez parte hartzeko eskubidea dute. Halaber, teknologia horiek Euskal Herriko hizkuntz, kultur eta histori ondarearen defendatzaile bihurtu behar dira.

Horrenbestez, hil ala bizikoa da Administrazio Publikoak bere azterketa estrategikoetan Informazioaren Gizartean hizkuntzak duen tratamenduarekin zerikusia duten alderdi guztiak kontuan hartzea, honako hauek lortzeko:

- Hiritarrek eta gure Kulturak eta Hizkuntzak Informazioaren Gizartearen aurrerapen globalen onura jasotzea, informazioa sortu,

trukatu eta eskuratzeko, hizkuntz ezagupen jakin bat izan edo ez izan.

- Kontsulta-elementuak hiritar bakoitzaren hizkuntzan sortzea, datu-bankuetan eta informazio-sistema orokorretan pilatuta dagoen informazioa eskuratzeko dauden hesiak deusezteko.
- Gure herriaren hizkuntz, histori eta kultur corpusaren etorkizuneko transferentzia, hizkuntza nagusiekiko diskriminaziorik gabe egitea.

Informazioaren gizartean erabakiorra izango da teknologia digital berrietan Euskararen presentzia bultzatzea, bai arrazoi ekonomikoengatik, bai kulturalengatik, bai sozialengatik. Gure hizkuntzari ondo egokitutako planteamendua egiteak barruko merkatuaren funtzionamendua hobetzen lagunduko du, Euskal Herriko hizkuntza ofizialen arteko komunikazioa erraztu egingo baita; eta, gainera, informazioaren menpe gero eta gehiago dagoen gure gizartean hiritarrek erabat parte hartzeko aukera izango dute.

Elektronika digitalaren aurrerapen berriek erakusten dutenez, aukerak mugagabeak dira, baina horiek gauzatzeko ezinbestekoa da Euskadiko Administrazioek eta Eragile Teknologiko eta Kulturalek ahalegin tinkoa eta etengabea egitea. Ildo horretatik, Euskadik zientzi oinarri mugatua du eta, gure geografiak eta hizkuntzak hartzen duen eremu txikia kontuan hartuta, ustiapen komertzialerako aukerak ere oso mugatuak dira. Horregatik, Administrazio Publikoak ondorengo ardura hauek hartu beharko ditu bere gain:

- Ahalegin teknologikoak biltzea.
- Horien emaitzari buruzko ezagutza zehatza sortzea.
- Horien komertzializazioa bultzatzea.

(...) Jarduera-ildo orokorrak: Jarraibide horiek oinarritzat hartuta, Administrazio Publikoak Informazioaren Gizartearen hizkuntz esparruan egin beharreko lanari buruzko oinarrizko kontzeptuen artean, gure ustez, ondorengo hauek hartu beharko lirateke kontuan:

- Orain arte egindako ekimenak ordenatu, baloratu eta zabaltzea, atzetik datozen ekimenen oinarri izan daitezen.
- Hizkuntz baliabideen azpiegitura eraikitzeko euskarria: hizkuntz ikerketa eta zabalkunderako oinarri izango diren hiztegi digitalak,

datu terminologikoen bankuak, entziklopediak, testu- eta ahots-
-bildumak eta abar.

- Erabiltzaile-komunitate prestatua eta aurreratua sortzea.
- Informazio publiko eta pribatuen sistemen testuinguruan, hizkuntza prozesatzeko tresna integralak garatu edo egokitzea.
- Edizio- eta itzulpen-plataforma edo sareak sortzea, tresna aurreratuak izango dituztenak, baita denen eskura egon daitezkeen hiztegi elektronikoak ere. Plataforma edo sare horiek era berean lehen aipatutako erreminta aurreratuen erabilera bultzatuko dute eta beren helburua gure Elkarteko hizkuntza ofizialen artean erabilera aldetik dauden aldeak txikitzea izango da.
- Eragile Pribatuen eta Administrazio Publikoaren arteko elkarlana, esparru teknikoetan «Euskarazko idazketa elektronikoari» beldurra kentzeko.

Euskararen Aholku Batzordeak aintzat hartu du lan hau. Izango ote du horrek emaitzarik txostenak eskatzen dituen egitasmo indartsuak aurrera eramateko? Lortuko ote du Aholku Batzordeak edo HPSk egitasmo hauetarako behar beste laguntza eta babes? Ala, berriz ere, Guggenheimeko margoak eta segurtasun guarden soldatak ordaindu ondoren geratuko diren apurrekin konformatu behar?

EDUKI KULTURALAK: ERANTZUKIZUN PUBLIKOA

Haritik apur bat aldendurik, ikus dezagun erantzukizun publikoaren gai hau beste ikuspegi batetik. Interneteko garapen komertziala aurrera doa: negozioa badago, eta dirua dagoeanean tartean, gurpil horrek berez ematen ditu bueltak mundu kapitalista honetan. Aldiz, badakigu kultura eta kultur edukiak apenas direla negozioa inon.

Beste alde batetik, kultur edukiak diogunean, pentsa dezagun euskararen unibertso guztia sar daitekeela hor. Euskarra, gure erakundeetan, kulturaren parte da: ez ekonomiaren, osasungintzaren edo kirolen parte.

Interneteko eremuan, eduki kulturalen garapena erakunde publikoek —eta hezkuntza instituzioek— hartu dute eskuetan. Beren ardura dela sentitu dute. Bereziki unibertsitateek.

Interneteko eduki eta zerbitzu kulturalak ez ditu Coca-colak edo Microsoftek eskaintzen. Unibertsitateek eskaintzen dituzte. Zientzia eta kultura gaien inguruan dauden Interneteko eztabaidagune, datutegi eta zerbitzu ia gehienak unibertsitateetan daude. Baliabide ikaragarri onak, kasu batzuetan. Adibidez, Texasko unibertsitateko mapa elektronikoen sorta; edo Masachusettseko MITen Shakespeareren lan guztien bilduma.

Bisitatu webgune horiek eta beste batzuk, eta zoaz gero EHUren orri nagusira eta saia ezer ganorazkorik aurkitzen. Zoaz euskarazko orrira eta alto egizu, ze harantzago, introduzio estúpido batetik harantzago, ez zara iritsiko. Badaude gauza ren batzuk irakasle batzuen ekimenez eginak, hala nola Psikologia hiztegi bat euskaraz; baina horiek aurkitzea ezinezkoa da EHUko sarrera nagusitik.

Ez dago plangintzarik eta, hau da larriena, ez dago kezkarik.

Badakigu, bestalde, EHU filmeko *gaiztoa* dela. Baina goazen filmeko *onarengana*: UEUra, eta ikus dezagun zer eskaintzen duten. Ezer ere ez. 25. urteurrenaren haritik okurritu zitzairen diseinaitzaile bat kontratatzea orri polit batzuk egiteko eta hor egongo dira datorren urtera arte: 1997ko uztaileko ikastaroen berri ematen. Hori ote da UEUk, bere baliabide urriekin, egin dezakeen guztia? EZ! Askoz gehiago egin dezake. Liburu eta paperetan ezagutza inprimatzen gastatu duten dirutza guztia aurreratzen hasteko aukera dute, letra eta informazio mordo hori sarean sartzen: doan irtengo litzaieke, praktikan, eta erabiltzaileentzat ere baliabide ikaragarri ona litzateke.

Zeren zain daude duela zenbait urte argitaratu zituzten *Euskal Dialektologiaren Hastapenak* lanaren liburuak elektronikoki argitaratzeko? Zer kostatzen da hori? *Stock*-ean dituzten liburu horietarik urtean bizpahiru gutxiago salduko dituzten beldur ote dira?

Ez, ez da hori... Kontua da ez zaiola inori bururatzen gauza hauek egin daitezkeenik.

Eta egin daiteke hori, eta MITek Shakespeare osoa sarean sartu duen bezala, Euskaltzaindiak laguntza apur batekin euskal klasiko guztiak sar ditzake *on line* jarritako datu base batean. Lanak digitalizatuta daude, Etxeparetik Arestiraino, *Orotariko Euskal Hiztegia* lantzeko. Hortik saltoa ematea ez da horren zaila.

Erakunde publikoek ere badute zer esana kultur edukien auzi honetan. Baina zertan ari dira hemengo agintaritzak publikoak? Une honetan, web publiko gehienak dira auto-bonbo inozo bat, Internet ustez garatzeko jaio diren etxe komertzial espainol bezain txar batzuen eskuetan asko eta asko. Donostiako web ofizialaren euskarazko orriek negargura ematen dute, eta ez pentsa erdarazko orriak askoz hobeak direnik...

AHALEGIN DESBIDERATUAK

Axolagabekeria eta ardura falta nahiko hedatu honen aldamenean, ekimen desbideratu batzuk ere nabari daitezke. Azken urteotan, softwarea euskaratzearen auziari garrantzi handia eman zaio. Inbertsio handiak egin dira, eta produktu batzuk lortu dira, Windows 95 euskaraz, adibidez.

Honetan iritzi pertsonal bat du hau sinatzen duenak, eta nahiko polemikoa da. Eztabaidetan ere aritu izan gara foro publiko batzuetan gai honen inguruan, eta asko —gehienak— ez zeuden ados Luis Fernandezekin.

Nolanahi ere, botako ditut bota beharrekoak: softwarearen kontu honetan uste dut desbideratuak gaudela. Oskolari begiratzen diogula, eta ez gorringo-zuringoari, benetako barruko mamiari. Duela 15 urte lehen etxeko ordenadore xixtrin haiek azaldu zirenean (Spectrum, Commodore) hasi ziren batzuk saltzen, baina tresna hutsagatik saltzen ziren: ez benetan zuten baliagarritasunagatik. Hardware hutsa erosten zen, ez baitzegoen makina haiei etekin benetan onik ateratzeko softwarerik.

Ordenadoreen salto handia makina hobeeekin etorri zen, eta bereziki makina hobe horiek barruan zeuzkaten aplikazioekin: testu prozesatzaile, kalkulu orri, autoedizio programa eta abarrek. Orduan konturatu ginen muina hor zegoela: makina barruko softwarean. Ordenadorea bera oskola besterik ez zela.

Orain, Internet eta informazioaren autobidearekin antzeko zerbait dugu begi aurrean. Beste urrats bat eman behar dugu ordenadorearekiko dugun ikuspuntuan. Izan ere, orain benetan balioa duena, ez da jada gure softwarea, baizik eta software horrekin lortu dezakeguna: sareak eskura jartzen ditugun eduki eta ezagutza multzo ikaragarria. Netscape edo Explorer oskola besterik ez dira. Programa arakatzaile horien leihotetan ikus dezakegunak du balioa. Programa horietako testu eta menuak euskaraz edukitzea ondo dago, baina hori ez da mamia. Menuak menu dira, baina jana ez dago hor: jana, Interneteko leihotetan dago, *.html*, *.jpg* eta *.cgi-bin* bezalako isatsekin bukatzen diren letra zopa moduko helbide horietan.

Lehentasanak markatzen hastekotan, ezer euskaratu behar bada, hori da. Ez menua, baizik eta jana. Internet euskal edukiz hornitzea da lehentasuna: euskarazko zerbitzuekin eta baliabideekin, jakintzarekin eta informazioarekin, foro irekiekin eta eztabaidagune antolatuekin. Euskaldunak euskaraz nabigatu behar badu informazioaren autobidean, edukiak egingo du posible hori, ez menuen *Back* eta *Forward* dioen tokian *Atzera* eta *Aurrera* jartzeak.

Bestetik, beldurra dut garatuko diren ekimenak ez ote diren ekimen pribatu komertzialak izango. Kontraesana dirudi, gauden bezala egonda, euskararen inguruko ezer komertzialki gara daitekeenik Interneten, baina... Ez nintzateke harrituko, adibidez, gorago aipaturiko euskarazko itzultzaile automatikoa benetan garatzeko proiektua bultzatzen bada, Jaurlaritzak enpresa pribatu baten bidez egitea nahiago izatea, unibertsitateko informatikari euskaldun zoro samar horien bidez baino. Horren ondorioa zera litzateke: itzultzailea asmatzerakoan, produktu pribatua litzatekeela, eta merkatura aterako litzatekeela, X prezioan, enpresak horrek etekina atera dezan.

Planteamendu ezin okerragoa litzateke: tresna horrek doan izan behar du. Doan izan behar du —*freeware*, Interneten esaten den bezala— erabiltzaile euskaldun guztientzat mundu osoko jakintza etxean euskaraz izateko. Eta doan izan behar du, batez ere, kanpotarrek *euskara* irakur dezaten.

Itzultzaileak horrela funtzionatuko du, gutxi gora-behera: web orri euskaldun bakoitzak testuaren alboan botoitxo bat edukiko du, bisitari kanpotarrak hura sakatuz gero edukia ingelesez irakurri ahal izan dezan. Tresna horrek doan izan behar du: ezin diozu dirua eskatu kanpotar horri euskarazko testua itzultzearen truke, zeren txanpona bota behar badu, ez du sekula botoi hori sakatuko... Botoia sakatzea libre bada, sakatuko dute, eta *ulertu* egingo gaituzte. Euskararen balioa biderkatuko da: euskara mundu mailako ezagutza multzo erraldoiaren parte izango da ditzosozko botoi hura doan bada, ez bestela.

Ikuspegi komertzialaren beste adibide oker bat, eta ez etorkizuneko fikziozkoa —hori baita gaur itzultzailearen kontu hori— baizik eta gaur egungoa. Hain zuzen ere, euskarazko datu base handi bat badago *on line*, UZEIk garatutako Euskalterm delakoa: terminologia kontsultatzeko sistema bat da, hiztegi berezitu desberdinen bilduma bat. Hala ere, Euskalterm sistema itxi batean dago, ez Interneten, eta ordaindu egin behar da kontsultatzeko.

Zergatik ez Interneten sistema ireki batean jarri material hori? UZEIk jakingo du erantzuna, burutik pasatu baldin bazaie. Pentsatzen dut nik beldur izango direla hiztegi gutxiago salduko ote dituzten... Honegatik edo hargatik bada ere, denon eskura egon zitekeen baliabide interesgarri bat ezkutuan dago, giltzapean.

Zerbitzu itxiak egiteak ez du zentzurik. Jakintza bada XXI. mendeko lehengaia, eskuragarri utzi behar da, jakintzak biderkatuko duelako jakintza. Ateak, giltzak, pasahitzak eta oztopoen atzean uzten baditugu euskarazko eduki apurrak Interneten, gure hizkuntzaren garapena itotzen ari gara: batez ere beste hizkuntza batzuetako ezagutza irekia egongo delako, eta errazago izango delako erdarara jotzea.

EGITEN DEN APURRA ETA AURKITZEN DIREN ZAILTASUNAK

Panorama triste samarra deskribatu dut orain arte. Une honetan, nola gaude kokatuta euskaldunok informazioaren autobideari begira?

Gaizki. Hasten ari gara. Une honetan egin beharreko urratsik inportanteena (etorkizunera begira dugun erronka estrategiko horretaz gain: itzultzailea), Internet euskal edukiz hornitzea dela iruditzen zait.

Norabide horretan apenas egiten ari garen ezer. Axolagabekeria handia dago erakunde eta kultur eragileen artean. Bisia falta da: etorkizunera zuzendutako ikusmira inteligente bat.

Axolagabekeria horren aurrean, geratzen dena ekimen pertsonalak dira neurri handi batean. Berriz ere, eremu honetan beste askotan bezala, euskaldunon eskuetan dago gure hizkuntzaren geroa. Pertsona bakoitzaren eskuetan, Marta, Gotzon eta Josuren eskuetan...

Kontua da, ordea, Interneteko eremu honetan parte hartze pertsonal zuzenerako aukera handiak daudela. Asko kexatzen dira euskaldun batzuk euskarazko zinemarik ez dagoela, eta ETB txarra dela, baina zer egin dezake kexu den euskaldun gairik horrek zinema produkzioa euskaraz bultzatzeko edo beste telebista eredu bat gauzatzen laguntzeko? Indibidualki ezin du ezer egin: medio horiek ahalmen pertsonal indibidualetik haratago geratzen dira.

Baina Interneten ez, Interneten, posible zaigu eraginkor izatea kontrolatzen ez ditugun beste medio batzuetan ez bezala. Horregatik, ezin diogu euskaldunok uko egin erantzukizun honi.

Urrats batzuk eman dira, eta pertsonalak direla esan behar da: *chat* edo berriketa gune bat euskaraz sortzeko ideia 17 urteko mutil batek eduki du. *Egunkaria*-ren lehen orria Hong Kongen irakur badaiteke egunero, irakurle bati bururatu zaiolako da. Euskarazko posta zerrenda bakarra martxan badago lau laguni okurritu zaiolako da, unibertsitateak bete nahi ez duen erantzukizun publikoa beren bizkar hartu dutelako. Elek-

t ronikoki estreinatutako euskarazko lehen argitalpenaren agerpena sex-shop baten ekimena izan da, halaxe egitea irten zaialako potroetatik —barka hizkera, baina egoki esana dago, kasu honetan—. Interneteko baliabide euskaldunen zerrenda eta gida batzuk baldin badaude hor, internauta indibidualen ekimenengatik da: ez inongo udalek, hezkuntza erakundek, kultur elkartek edo elizbarrutik egin duelako. Jendeak egin du.

Eta zenbat gauza dauden egiteko... Interneten inguruan esaten den gezurrik handiena zera da: «Gauza gehiegi dago, galdu egiten zara, ito egiten zara informazio desmasian». Gezur biribila da. Interneten ez dago gauza *gehiegi*, baizik eta *gutxiegi*. Euskaraz ez dago ezer. Gernikako bonbardaketaz ez dago ezer. Eremu urriko hizkuntzen toponimiaz ez dago ezer.

Eduki horiek eta pentsa dezakezuen gauza guztiak falta dira, eta gutariko edozeinek jar ditzake sarean, informazio publiko ireki bezala: ezagutza eta jakintza biderkatzea edozeinen esku dago. Eta, horregatik, ezin diogu euskaldunok uko egin erantzukizun honi. Kexu gehiago ez: ekin.

Eta, teorian bederen, ekiteko bideak aurrean ditugun arren, badirudi aukera berri hauen aurrean uzkur agertzen garela euskaldunok. Sareaz jabetzeko beldur garela ematen du.

Adibidez, hiru eztabaidagune daude euskal gaiak jorratzeko: Basque-L posta zerrenda, soc.culture.basque *newsgroup* edo berri taldea eta EuskaraZ posta zerrenda. Azkena soilik euskaraz aritzeko da, eta besteetan hizkuntzaren hautua librea da. Baina arrazoiren bategatik edo, euskarak apenas hartzen duen tokirik bi eztabaidagune eleanitzetan. Badirudi internauta euskaldunak beldur direla foro horietan euskaraz jarduteko.

Ondorioz, Basque-L normalean euskararen inguruko eztabaida filologikoak hartua dago, ingelesez, eta badirudi apenas dagoela tokirik euskaraz aritzeko. Soc.culture.basque, aldiz, gaztelaniak dominatzen du, eta abertzaletasunaren demonizazioa da han gai nagusia. Euskaraz jardutea, oso zaila.

Beraz, euskarazko eztabaidagune bakarra geratzen zaigu: EuskaraZ posta zerrenda. Eta zertan da? Eztabaida edo in-

formazio truke interesgarririk ba ote dago? Apenas. Urtebete bada EKBk sortu zuela —txalotzeko ekimena, berriro diot— eta ez dago saltsarik, ez dago eztabaida girorik. Munduko posta zerrenda aspergarriena ez da izango, baina beste zenbaitetan ibiltzen garenontzat nahiko etsigarria da ikustea zein bizitza gutxi duen. Oso mezu gutxik zirkulatzen dute; gutxitan izaten dira eztabaida eta gai jarraituak sortzen dituzte *reply* edo erantzunak... Aldi berean, behin baino gehiagotan azaldu dira mezuak non jendeak adierazi duen «mezu andana handiegia» dagoela zerrendan! Absurdoa da erabat baina hala da!

Zergatik ote da hau? Lotsa bat eta beldur bat nabari ditut nik. Zeri egotzi beldur horiek, konplexu hori? Ez dakit, baina zantzu kezkarriak agertzen dira diagnosi honetan.

Duela urte eta erdi, Interneteko erabiltzaile euskaldun gehienak atzerriko unibertsitateetan ikasten zeuden ikasleak ziren. 1997an, jada ez da horrela, Euskal Herrian Internetera konektatu den jendea badago. Badago erabiltzaile masa minimo bat eztabaidak eta giro pixka bat sortzeko. Zergatik ez da pizten, beraz, giro hori? Akaso baldintzatze politikoak izango dira tartean, eta horrek esplikatuko luke euskaldun askok «Aintzane» edo «Txupo» bezalako izen anonimoekin —adibide asmatuak dira— zirkulatzea Interneten, baina ezin daiteke hori dena izan. Uzkurtasun kolektibo honetan, gure hizkuntzaren egoera gutxitua zeinen barneratua dugun ikusten ote den susmoa daukat.

Baldintzatze politikoak ere aipatu ditut, eta badaude, dudarik ez, euskarak Internetera salto egin behar duen honetan. Aurtengo udan, ezker abertzaleko webgune ezagunenak —ia erabat ingelesez du edukia— eraso kanpaina bat jasan zuen internauta espainolen aldetik, ETAk Ermuko Miguel Blanco zinegotzia bahitu eta hil ondoren. Eraso zibernetiko berean, espainolek euskarazko beste gune mordoxka bati eraso zieten, eta internauta euskaldun solte batzuei ere bai. Hau sinatzen duenak toponimiari buruzko orrialde aspergarri batzuk jarrita dauzka, *hobby* gisa, Interneten, eta jaso behar izan du mehatxu eta irain andana bat horretxegatik, euskaraz idazteagatik.

Eraso haren ondorioz, ezker abertzalearen Interneteko leihoa itxi egin zen. Berriro agertu da ondoren, biderkatuta gainera; baina arazoak berriz errepikatuko diren segurantzia ere hor dugu. Internauta intolerante espainol andana bat badago hor, eta euskaldunak baino gehiago dira: ados jartzen badira euskal internautei gaizki pasarazteko, lortu egingo dute. soc.culture.basque berri taldean euskaraz aritzean gertatzen zaizuna ikustea argigarria da, eta han eztabaida moderatua dago, ez irain edo mehatxu anonimorik.

Baldintzatze politikoak beste zentzu batekoak ere izan daitezke. PSE-EEko politikari euskaldun batzuk badaude Internetera konektatuta. Euskarazko eztabaida publikoetan ez dira haien mezuak irakurri orain arte. Isiltasun horretan zuhurtzia jokatzeko ariko dira agian: ulertzen dut zuhurtasun hori; tamalez, justifikatua egongo da.

Euskalgintzaren gainean, egoera politikoaren zama astun eta zatar hori dago. Interneten ere bai.

EUSKARAZKO EDUKIAK LORTU, IDENTITATE BAT FINKATZEKO

Baldintzatze politikoak, diglosiaren ondorioa, konplexu pertsonalak edo arazoia zein dela ere, badirudi Interneten zehar euskaldunek ematen dituzten lehen urratsetan segurantzia falta edo uzkurutasun bat ageri dela.

Oso kezagarria iruditzen zait hau. Gorago idatzi dugunez, gizarte gero eta globalago honetan garrantzi handia hartzen ari dira identitate zeinu propioak, masa zabalean nork bere izaera markatzeko beharra. Alde horretatik, euskaldun izatea Interneten identitate bereizgarri argia izan beharko genukeela dirudi: sare telematiko globalera sartzeko lotsarik edo beldurrik ez genukeela behar, geure identitate propio horretatik abiatzeko beldurrik ez genukeela behar.

Baina nonbait ez; ez da hala. *Identitate* arazo bat ote dugu? Kontu honetan arrisku gehigarri bat ere badago: Internet bera identitateen merkatu moduko bat dela. Gustu, joera eta

afizioen araberako azpi-taldeetara lotzeko joera handia du erabiltzaileak, eta horrela, euskaldun agertu beharrik ere ez du jada: katuzaleen klubekoa izango da, edo Eguzkiaren Tenploko sektakoa, edo toponimiaren afizionatuenekoa... Afizioen supermerkatu batean bezala, eroso sentitzeko moduko nitxo bat aurkitu dezake ia edozeinek Interneten, eta ikusmira lokaletik aldenduz, ziber-espazioko ziber-harriaren berri batzuetan aurkitu bere garapen pertsonalerako behar duena.

Interes talde oso berezituak aurkitzea eta haietan parte hartzea oso gustagarria gertatzen dela aitor dezaket, esperientzian oinarriturik. Interneten alderik majoenetakoa izan liteke. Baina, aldi berean, zure kontestu pertsonal eta sozialetik, zure herri eta kulturaren errealitatetik aldentzeko bide bat izan daiteke. Eskapismo berri bat.

Hortxe dago arriskua: euskaldunak hasi gara lotzen Internetera, eta ez dugu benetan euskarazko eduki eta zerbitzurik topatzen bertan, ez dugu ziber-Euskal-Herririk aurkitzen. Aldiz, beste mila ate eta leiho aurki ditzakegu, eta haietara jotzen dugu, zuzenean.

Horregatik, Internet euskal edukiz hornitzen ez badugu, ez dugu informazioaren gizarte euskaldunik osatuko, ez dugu sare telematiko edo infobideetan euskal komunitaterik osatuko, eta periferian geratuko gara: berriro sutondoan, etxe barrurako baino balio ez duen hizkera gaixo honekin. Internauta euskaldunak izango dira, badira jada; baina galduta egongo dira, bakoitza bere txoko eta afizioetan ahalik eta etekin handiena ateratzen tresna honi. Bata filateliari emana, bestea nazionalismoaren inguruko eztabaida erdaldunetan, bestea... Elkarrengandik aldenduta, erdaldun, euskaldunok euskaldunokin egingen dugunean topo egin baitezakegu euskaraz soilik.

Norabide ilun horretan abiatuko ote gara Informazioaren Autobide honetan? Denon esku dago hori hala ez gertatzea.